

Wstęp

Obecny czas w szkole to dalszy ciąg „reformowania ustawicznego”, a może raczej odsłaniania się kolejnych jego rezultatów i związanych z nimi problemów, które są wynikiem sukcesywnego ukazywania się podstaw programowych dla poszczególnych etapów kształcenia. Tym razem swoją refleksją na łamach nowego numeru naszego czasopisma chcieliśmy objąć szkołę ponadpodstawową, zwłaszcza czteroletnie liceum ogólnokształcące.

Tego typu szkoły nie funkcjonują, co oczywiste, w próżni. Wręcz przeciwnie, determinują je rozmaite, szeroko rozumiane, uwarunkowania społeczno-kulturowe, w obrębie których szczególnie istotne są te związane z oddziaływaniem instytucjonalnym szkoły, a także te wyrastające z ukształtowanej medialnie kulturowej współczesności. Stąd refleksja nad obrazem nowej szkoły ponadpodstawowej musi obejmować analizę zagadnienia roli i stanu współczesnej polityki oświatowej oraz powiązanych z nią dokumentów programowych, jakości i formy współczesnych podręczników szkolnych, wpływu nowych technologii na proces kształcenia, praktyki szkolnej. Nieodzownym aspektem spojrzenia na edukację jest również namysł nad stale obecnymi w dydaktyce zagadnieniami teorii kształcenia, dawnymi i współczesnymi ideami, które mogą wyznaczać nowe kierunki myślenia i umożliwiać krytyczną analizę obecnego stanu rzeczy. Ujęcie powyższych kwestii musi prowadzić również do pytania o edukację samych nauczycieli polonistów, drogi przygotowania ich do zawodu w sytuacji zachodzących zmian, m.in. konieczności zdalnego nauczania w czasie pandemii.

Staraliśmy się, aby tytuł prezentowanego tomu *Wobec współczesności. Język polski w reformowanej szkole ponadpodstawowej* odzwierciedlał związek między wyzwaniem współczesności a „godzinami polskiego” w szkole ponadpodstawowej (i nie tylko). Wskazane wyżej zagadnienia zostały wielostronnie przedstawione przez Autorów zaproszonych do współtworzenia tej publikacji.

Przedmiotem szczegółowych rozważań w niniejszym tomie uczyniono problemy aktualne, choć niełatwe na co dzień w realizacji, z którymi musi mierzyć się szkoła, funkcjonująca w nowej sytuacji społeczno-kulturowej. Współczesne kształcenie polonistyczne wymagało od Autorów tekstów podjęcia się refleksji zarówno teoretycznej, jak i praktycznej oraz postawienia wciąż aktualnych pytań: czego i jak uczyć? Zebrane artykuły zostały ujęte w obręb trzech obszernych części: *Teoretyczne podstawy edukacji szkolnej wobec nowej rzeczywistości; Z problemów lektury we*

współczesnej szkole; Z różnych perspektyw. Uwzględniają one specyfikę kształcenia literacko-kulturowego oraz językowo-kulturowego, otwierają także możliwość spojrzenia na to, co w dydaktyce jest „stare”, a co „nowe”. Zestawienie rozmaitych kręgów rozważań i tematów, podjętych przez licznych reprezentantów ośrodków akademickich czy nauczycieli praktyków, uświadamia bogactwo oraz złożoność przedmiotu język polski w reformowanej szkole. Ujawnia także zasadniczy problem – obszerność obowiązkowego do zrealizowania materiału i niełatwe zmagania polonistów z wpisany w podstawę programową wyobrażeniem o kompletności wiedzy. A przecież, jak zauważa wychwytyjąca paradoksy szkolnej rzeczywistości Zofia Agnieszka Kłakówna, w edukacji licealnej „Kompletność jest kompletnie niemożliwa”¹. Uznanie przywołanego stanowiska podważa sens działań reformatorów, którzy rozbudowują obszar wiedzy przedmiotowej założonej do przyswojenia przez uczniów bez oglądania się na jej sfunkcjonalizowanie oraz możliwości psychologiczne, potrzeby i oczekiwania młodzieży.

Przywołane problemy edukacji w szkole ponadpodstawowej ewokują wciąż pytania o koncepcję przedmiotu w obecnych uwarunkowaniach kulturowych, o zakres przewidzianej wiedzy, kształtowane kompetencje, zawartość listy lektur. Tych złożoności uczenia (się) języka polskiego, a także wątpliwości jest wiele...

Mamy jednak nadzieję, że prezentowane w niniejszym opracowaniu diagnozy współczesności, dociekania i interesujące sugestie dydaktyczne staną się źródłem inspiracji i namysłu zarówno nad kształtem lekcji języka polskiego, edukacji szkolnej i uniwersyteckiej, jak i znaczącą rolą naukowców, dydaktyków, nauczycieli, funkcjonujących w przestrzeni rozmaitych gier z wolnością w odniesieniu do zagadnienia odpowiedzialności w edukacji, gdyż, jak zauważał Richard Feynman:

To jest nasza odpowiedzialność jako naukowców (osiągających postęp i znających wielką wartość filozofii ignorancji, postępu będącego efektem wolności myśli), aby w ramach tej odpowiedzialności głosić wartość owej wolności, uczyć, że wątpliwości nie trzeba się obawiać, lecz przyjmować z zadowoleniem i dyskutować o nich, a wolność tę uczynić naszym zobowiązaniem wobec przysłych pokoleń².

O ile o Feynmanowskie zadowolenie w obecnej sytuacji jest trudno, o tyle niewątpliwą wartość stanowić może okazja do twórczej wymiany myśli, poglądów, szukania możliwości łączenia teorii z praktyką z nadzieją na lepsze jutro polskiej szkoły.

Redaktorzy tomu
Katarzyna Pławecka, Paweł Sporek

¹ Z.A. Kłakówna, *Język polski w szkołach ponadgimnazjalnych – kształcenie kompetencji kulturowej*, [w:] tejsze, P. Kołodziej, W. Martyniuk, I. Steczko, J. Waligóra, *To lubię. Podręcznik do języka polskiego. Klasa I. Liceum ogólnokształcące, liceum profilowane, technikum. Zakres podstawowy i rozszerzony. Książka nauczyciela*, Kraków 2002, s. 12.

² R.P. Feynman, *Przyjemność poznawania. Zbiór najciekawszych krótkich wypowiedzi Richarda Feynmana*, przeł. K. Karpińska, Warszawa 1999, s. 133.